

Опубліковано: Туристично-краєзнавчі дослідження. Вип.6. Інститут туризму ФПУ. – К, 2004. – 357с. – С.168-180.

*Кравченко(Алешугіна) Наталія Олександрівна
Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України*

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ НА ПОЛІССІ

З проголошенням туризму одним з пріоритетних напрямків розвитку економіки та культури [1, с.15] держава розпочала активну діяльність щодо створення передумов для подальшого успішного функціонування галузі в Україні. Заходи щодо цього ведуться спільними зусиллями органів державного управління, науковців, ділових та громадських кіл у різних напрямках, основними з яких є: удосконалення законодавчої та нормативно-правової бази туристичної діяльності, поліпшення управлінської структури та механізмів управління галуззю, налагодження міжнародних контактів, зміцнення науково-освітньої бази розвитку туризму, розповсюдження інформації про туристичні можливості держави тощо.

Наразі найбільш пріоритетними ареалами розвитку туристичної діяльності в Україні традиційно вважаються території Південного та Карпатського регіонів, що акумулюють потужний природний та соціально-культурний рекреаційний потенціал. Проте, не менша кількість рекреаційних ресурсів зосереджена і в інших регіонах України. З-поміж них багатством і різноманіттям, а також вдалим поєднанням природних та соціально-культурних об'єктів, які можуть бути використаними в рекреаційних цілях, виділяється Поліський регіон, що зосереджує у своїх межах 21% рекреаційних ресурсів країни. Невідповідність між забезпеченістю та використанням (9% [2, с.113]) рекреаційних ресурсів на Поліссі, потреба його економічного піднесення, а також велике рекреаційне навантаження, що відчувають на собі ареали розвитку масового туризму, актуалізували завдання розвитку в регіоні туризму. Вивченням передумов для організації туристичної діяльності на поліссі, можливостей для розвитку різноманітних видів туристичної

діяльності, а також оцінці сучасного стану рекреаційного господарства в Поліському регіоні займаються В. Денисюк, В. Жученко, В. Павлов, В. Смаль, І. Смаль, І. Філоненко, Л. Черчик.

В контексті забезпечення передумов для розвитку туристичної галузі надзвичайно важливим є співробітництво органів державної влади з регіональними органами управління та самоврядування. Регіональний підхід до організації туристичної діяльності дозволить раціонально використати ресурси та переваги різних територій, створити єдиний туристичний простір, визначити пріоритетні види туристичної діяльності, розвиток яких на даних територіях буде найбільш ефективним. Першим етапом такого співробітництва є розробка концептуальних основ та визначення стратегічних напрямків розвитку галузі в регіоні, що базується на ґрунтовному аналізі сучасного її стану, а також можливостей та обмежень подальшого розвитку. Дана стаття присвячена вирішенню цього питання, а також оцінці впливу запропонованих заходів на результати роботи туристичної галузі Поліського регіону.

Головною **метою** розвитку рекреаційного господарства на Поліссі є формування екологічно і соціально орієнтованої збалансованої регіональної рекреаційної системи, здатної задовольняти специфічні потреби рекреантів у коротко- та середньотривалих видах відпочинку на високому рівні, а також приносити регіону економічні, комерційні, соціальні та екологічні вигоди.

Досягнення цієї мети повинно будуватись на наступних засадах:

- екологічності, що передбачає гармонізацію відносин між людиною та природою, відповідальність суспільства та кожного його члена, зокрема, за стан довкілля;
- невід'ємності рекреаційної діяльності і охорони та захисту тих ресурсів, що використовуються в її процесі;
- наукової обґрунтованості проведення тих чи інших видів рекреаційної діяльності на певних територіях;
- відповідальності, що полягає у повному усвідомленні органами місцевої влади та організаторами рекреаційної діяльності усіх загроз та негативних впливів

на економічне, комерційне, соціальне та природне середовище, що супроводжують розвиток рекреаційного господарства та запобігання небажаним наслідкам шляхом раціональної організації регіональних рекреаційних систем;

- пріоритетності збереження екологічної рівноваги перед отриманням комерційного зиску;
- паритетності та пропорційності фінансування рекреаційної галузі;
- інноваційності, яка полягає у розробці та застосуванні новітніх механізмів урівноваження рекреаційних потреб з оптимальним рівнем рекреаційних навантажень на довкілля, що не порушуватиме природню рівновагу в екологічних системах;
- прозорості, що має забезпечити порозуміння органів влади та суб'єктів рекреаційної діяльності з місцевими громадами з приводу екологічної безпеки та соціально-економічного добробуту останніх, реалізації прав власності на рекреаційні об'єкти, легітимності дій і т.ін.

Втілення вищезазначеної мети передбачає постановку наступних **задач** та розробку комплексних заходів щодо їх реалізації по таким **стратегічним напрямкам**:

В галузі координації і управління:

- вдосконалення системи управління рекреаційною галуззю на обласному, районному, місцевому рівнях шляхом оптимізації організаційно-управлінської структури;
- стимулювання місцевої ініціативи в управлінні галуззю та прийнятті рішень щодо її функціонування;
- створення сприятливого організаційно-правового та економічного середовища для залучення у сферу малого та середнього бізнесу, забезпечення рівних умов для їх участі в рекреаційній господарській діяльності;
- розробка ефективної системи моніторингу і оцінки в рекреаційній сфері.

В галузі ресурсокористування:

- оцінка екологічного потенціалу природних рекреаційних ресурсів, визначення їх екологічної місткості та регуляція на їх основі масштабів відвідуваності;
- створення кадастру рекреаційних ресурсів, надання їм спеціального статусу;
- ефективне та раціональне використання усіх видів рекреаційних ресурсів, забезпечення органами влади контролю за їх використанням;
- використання регіональних переваг у забезпеченні ресурсами, інфраструктурою для ефективного розвитку рекреаційного господарства.

У галузі фінансового забезпечення:

- вдосконалення та раціональне використання фінансово-кредитних важелів управління галуззю;
- розробка адресних інвестиційних програм для перспективних з точки зору стимулювання економічного зростання регіонів видів рекреаційної діяльності;
- забезпечення доступності до кредитних ресурсів;
- стимулювання інвестиційної діяльності в рекреаційній сфері регіону.

У галузі удосконалення матеріально-технічної бази рекреації:

- сприяння розвитку регіональної рекреаційної інфраструктури;
- забезпечення ефективного використання наявної рекреаційної інфраструктури шляхом реконструкції та модернізації діючих об'єктів рекреаційного господарства;
- піднесення на якісно вищий рівень стан регіональної та соціальної інфраструктури, що використовується в рекреаційній діяльності;

У галузі маркетингової діяльності:

- підтримка процесу поширення інформації про рекреаційні можливості регіону;
- забезпечення популяризації регіонального рекреаційного продукту на внутрішньому та зовнішніх ринках рекреаційних послуг;
- сприяння процесу удосконалення традиційних і розробці нових, специфічних для даного регіону рекреаційних послуг регіонального, загальнодержавного та міжнародного рівнів;
- забезпечення доступності рекреаційних послуг для всіх верств населення;

- сприяння просуванню рекреаційних послуг на внутрішній та зовнішній ринки.

У галузі зв'язків:

- розвиток міжрегіонального і міжгалузевого співробітництва в рекреаційній сфері, оптимально збалансоване регулювання суспільно-економічних відносин у сфері організації і розвитку галузі;
- забезпечення встановлення урівноважених, взаємовигідних зв'язків між рекреаційною та екологічною системами;
- створення механізму постійної взаємодії між рекреаційними підприємствами і науковими установами, що вивчають різні аспекти перебігу рекреаційної діяльності та функціонування рекреаційного господарства, а також навчальними закладами, що спеціалізуються на підготовці кадрів у галузь.

У галузі освіти та науки:

- створення багаторівневої системи підготовки кадрів для рекреаційної сфери, розробка і запровадження перспективних галузевих мінімальних освітніх стандартів;
- підготовка представників приватного сектору, бажаючих займатися наданням послуг у галузі альтернативних видів туризму, з основ бізнесу, соціальної реклами; проведення роз'яснювальної роботи, тренінгів та семінарів з основ організації альтернативних видів туризму, надання їх інформаційно-консультативних послуг;
- освітня робота серед туристів, котрі відвідують регіон з приводу способів поведінки в природі та місцевих громадах;
- всебічне вивчення аспектів перебігу рекреаційної діяльності та наукове обґрунтування засад організації та функціонування рекреаційного господарства.

Реалізація цих завдань повинна здійснюватись поетапно: створення програми та плану розвитку рекреаційного господарства у Поліському економічному районі; удосконалення нормативно-правової бази розвитку даної галузі в регіоні; безпосередньо розвиток галузі як результат проведення комплексних заходів.

Джерелами фінансування становлення та подальшого функціонування рекреаційного господарства можуть бути: державні кошти, що виділяються з бюджету на розвиток галузі, державні кошти, що виділяються на реалізацію цільових програм, фонди розвитку туризму, прямі іноземні інвестиції, інвестиції приватного сектора, місцеві бюджети, сама галузь.

З огляду на тенденції функціонування сучасного рекреаційного господарства регіону з одного боку, і розроблену концепцію та стратегічні напрямки його перспективного розвитку – з іншого, на основі застосування методів економічного прогнозування та експертної оцінки, а також врахування факторів та закономірностей розвитку рекреаційного господарства було розроблено два варіанти прогнозу стану сфери відпочинку у 2010 та 2015 роках: оптимістичний (II) та песимістичний (I) (табл.).

Таким чином, на основі аналізу стану та особливостей розвитку сфери рекреаційного обслуговування населення регіону, та за умови збереження їх у майбутньому (прогноз I), до 2015 року передбачається повільне збільшення кількості та місткості санаторіїв та пансіонатів з лікуванням (в середньому, в 1,4 разів), що пов'язано з комерціалізацією медицини. Найбільш яскравого прояву останні процеси можуть набути саме у санаторно-курортній справі. Виключення, можливо, становитиме Житомирська область, де в останні роки спостерігається скорочення закладів цього типу. Неприятливим чинником розвитку санаторно-курортного лікування може стати недостатня або неправильна інформованість населення щодо екологічної ситуації в регіоні. Ймовірно, що такі процеси триватимуть ще десять років.

Зберігатиметься тенденція до скорочення на Поліссі будинків, пансіонатів та баз відпочинку: від у 1,5 рази на Рівненщині до більш, ніж у 6 разів на Чернігівщині та Житомирщині. Можливе виключення становитиме Волинь, чому сприятиме потужний рекреаційний потенціал Шацьких озер. Такі перспективи даного сектору санаторно-курортного лікування пов'язані із нинішньою неспроможністю потенційної групи споживачів оплатити відпочинок, існуванням на сучасному етапі розвитку рекреації більш популяризованих видів відпочинку в інших регіонах,

низьким рівнем комфортності та матеріально-технічного забезпечення, що визначає спроможність даних закладів відпочинку задовольнити смаки та уподобання більш заможних верств населення.

Прогноз розвитку санаторно-курортної справи та туристичного бізнесу в Поліському економічному районі

Показники	Волинська область							Житомирська область						
	Базові роки*			Прогноз				Базові роки*			Прогноз			
	1995	2000	2003	I		II		1995	2000	2003	I		II	
				2010	2015	2010	2015				2010	2015	2010	2015
Кількість санаторіїв та пансіонатів з лікуванням, од.	5	6	7	9	10	10	12	11	9	8	5	3	10	11
Кількість місць у санаторіях та пансіонатах з лікуванням, од.	1331	1482	1983	2412	2793	2600	3100	1820	2750	2403	1525	915	3050	3350
Кількість будинків та пансіонатів відпочинку, од.	1	1	1	1	1	3	5	-	-	-	-	-	1	4
Кількість місць в будинках та пансіонатах відпочинку, од.	39	39	44	47	49	80	120	-	-	-	-	-	15	30
Кількість баз та інших закладів відпочинку, од.	65	72	62	64	65	85	90	17	15	10	5	1	13	15
Кількість місць на базах та в інших закладах відпочинку, од.	2317	2468	2177	2186	2210	2612	2834	1440	1513	1091	946	758	950	1000
Кількість дитячих оздоровчих таборів, од.	41	162	356	590	779	650	790	26	28	329	491	661	650	880
Кількість місць у дитячих оздоровчих таборах, од.	2120	2335	2325	2552	2689	2750	3000	3559	2709	2365	3437	4627	5200	6840

Продовження табл. 3.3

Показники	Рівненська область							Чернігівська область						
	Базові роки*			Прогноз				Базові роки*			Прогноз			
	1995	2000	2003	I		II		1995	2000	2003	I		II	
				2010	2015	2010	2015				2010	2015	2010	2015
Кількість санаторіїв та пансіонатів з лікуванням, од.	7	9	11	14	17	15	18	9	10	8	8	8	10	12
Кількість місць у санаторіях та пансіонатах з лікуванням, од.	859	1324	1979	2830	3506	3000	3500	1426	1759	1531	1770	1863	1750	2100
Кількість будинків та пансіонатів відпочинку, од.	-	-	-	-	-	1	4	3	2	1	1	1	3	5
Кількість місць в будинках та пансіонатах відпочинку, од.	-	-	-	-	-	25	50	585	336	140	120	100	260	450
Кількість баз та інших закладів відпочинку, од.	21	21	16	13	11	20	30	54	43	37	22	11	50	60
Кількість місць на базах та в інших закладах відпочинку, од.	1705	83	81	65	55	150	280	5135	2864	3652	1614	550	2000	2230
Кількість дитячих оздоровчих таборів, од.	...	27	137	394	577	550	743	...	56	379	450	500	650	790
Кількість місць у дитячих оздоровчих таборах, од.	...	2840	2255	3725	5025	4950	6687	...	2952	3415	4050	4500	5850	6400

*Джерело [3]

Продовження табл.

Показники	Волинська область							Житомирська область						
	Базові роки**			Прогноз				Базові роки**			Прогноз			
				I		II					I		II	
	2000	2002	2003	2010	2015	2010	2015	2000	2002	2003	2010	2015	2010	2015
Кількість туристів, чол. у т.ч.	73126	60701	60945	65650	68895	102663	131198	...	13259	16006	17226	17808	23600	28740
іноземні туристи	1793	2138	2479	3975	5079	4175	5280	...	1519	1467	1342	1310	1550	1680
громадяни України, що виїжджали за кордон	3299	4170	3870	5658	6784	5679	5814	...	387	647	1259	1398	1400	1560
туристи, охоплені внутрішнім туризмом	68034	54393	54596	56017	57032	92809	120104	...	11353	13892	14625	15100	20650	25500
Кількість готелів, од.	32	28	28	26	25	34	38	37	36	36	35	35	38	40
Кількість номерів у готелях, од.	1137	1071	1102	981	907	1150	1350	1155	1058	1053	985	985	1100	1150
Житлова площа всіх номерів, тис. м ²	20,9	19,1	19,8	17,5	16,2	20,7	24,3	23,3	22,4	22,2	20,7	20,7	23,1	24,2
Місткість підприємств готельного господарства, місць	2378	2151	2108	1962	1814	2300	2700	2312	2058	2041	1970	1970	2250	2400
Обслуговано приїжджих, тис. чол.	92,6	79,7	91,2	89,7	95,3	93,0	96,5	59,8	54,2	53,6	52,7	51,5	60,5	63,7

Продовження табл. 3.3

Показники	Рівненська область							Чернігівська область						
	Базові роки**			Прогноз				Базові роки**			Прогноз			
				I		II					I		II	
	2000	2002	2003	2010	2015	2010	2015	2000	2002	2003	2010	2015	2010	2015
Кількість туристів, тис. чол. у т.ч.	...	...	41940	48043	51846	81272	90002	12121	13062	17592	19730	20298	33406	50250
іноземні туристи	...	...	2241	3918	4780	4706	4930	286	230	280	310	335	520	1480
громадяни України, що виїжджали за кордон	...	...	5663	7945	9627	8494	10193	1842	1613	1894	1770	1763	2050	2540
туристи, охоплені внутрішнім туризмом	...	...	34036	36180	37439	68072	74879	9993	11219	15418	17650	18200	30836	46230
Кількість готелів, од.	23	19	21	22	23	32	37	52	53	52	53	53	60	65
Кількість номерів у готелях, од.	1018	868	1286	1306	1435	1650	1850	822	836	829	820	800	960	1040
Житлова площа всіх номерів, тис. м ²	15,9	14,0	22,0	21,3	24,1	29,7	33,3	13,3	13,5	136	13,6	13,6	16,3	17,7
Місткість підприємств готельного господарства, місць	1833	1547	2590	2650	2870	3200	3650	1887	1942	1897	1965	1999	1920	2150
Обслуговано приїжджих, тис. чол.	66,4	65,5	88,5	96,3	99,7	126,0	157,0	56,2	76,8	78,7	136	176	234	298

** Джерело [4]

Зростатиме кількість (у 2-4 рази) і місткість (в 1,1-1,9 рази) дитячих оздоровчих таборів. Відбуватиметься це, в основному, за рахунок створення літніх пришкільних таборів та майданчиків відпочинку.

У перспективі можливе збільшення більш ніж у 1,5 разів обсягів міжнародного (в'їзного та виїзного) та внутрішнього (регіонального та міжрегіонального) туризму у Волинській та Рівненській області, зменшення у 1,1 разів обсягів в'їзного туризму на Житомирщині та у 0,9 разів виїзного туризму на Чернігівщині. Така можливість пов'язується із географічним положенням областей, регіональною структурою туристичних потоків, рівнем платоспроможного попиту населення. Полісся і надалі залишатиметься регіоном виїзного туризму. У зв'язку зі змінами показників туристичної активності, цін на землю та нерухомість певні трансформації торкнуться підприємств готельного господарства. З урахуванням нинішніх тенденцій незначне збільшення кількості закладів розміщення спостерігатиметься лише у Рівненській та Чернігівській областях. Проте номерний фонд буде зменшуватись – захід, спрямований на підвищення коефіцієнту місткості та збільшення доходності підприємств готельного господарства. За умови оптимальної пропозиції послуг розміщення щодо співвідношення ціни та якості спостерігатиметься зростання кількості обслугованих приїжджих.

Запорукою покращання прогностичних показників функціонування рекреаційного господарства може стати прийняття ряду комплексних заходів, по напрямкам, окресленим у концепції перспективного розвитку рекреаційного господарства Полісся, результатом виконання яких стане: активізація малого та середнього бізнесу в сфері відпочинку; раціоналізація рекреаційного ресурсокористування та територіальної організації рекреаційного господарства, більш повне використання регіонального потенціалу для його розвитку; покращання стану рекреаційної інфраструктури; забезпечення просування регіонального рекреаційного продукту на внутрішньому та зовнішньому ринках рекреаційних послуг і т. ін. Вказані заходи сприятимуть забезпеченню основних принципів розвитку рекреаційного господарства: покращання якості та збільшення доступності рекреаційних послуг в

умовах збереження екологічної рівноваги між сферою відпочинку та довкіллям, - і знайдуть своє відображення у наступних показниках (прогноз II).

Популяризація відпочинку на Поліссі, стійкий попит на немасові альтернативні його види, усі можливості для розвитку якого є в регіоні, зростання рівня добробуту населення, піднесення рівня рекреаційної інфраструктури та якості послуг, що надаються галуззю, сприятиме значному підвищенню туристичної активності в регіоні. Причому, можливе максимальне наближення або навіть зрівняння показників в'їзного та виїзного туризму. Збільшення активності туристів та підключення приватного сектору регіону до їх обслуговування призведе до збільшення у 1,5-2 рази і більше кількості баз відпочинку та закладів розміщення, причому частка дрібномасштабних підприємств у їх складі значно зросте. У зв'язку з цим показники, що характеризують кількість місць та номерів закладів відпочинку та розміщення, їх житлову площу та одноразову місткість зростатимуть повільнішими темпами, а також зменшуватиметься показник середньої місткості одного туристичного підприємства. Більш швидкими темпами (у 1,6 і більше разів) збільшуватиметься кількість закладів санаторно-курортного господарства та місць у них. За умови фінансування розвитку соціального туризму зростатиме кількість дитячих таборів відпочинку, при чому не лише за рахунок пришкільних майданчиків.

Значних масштабів розвитку галузь набуде у Шацькому, Любомльському та Луцькому районах Волинської області, Рівненському, Радивилівському, Дубенському та Березнівському районах Рівненської області, Житомирському та Бердичівському районах Житомирщини, Чернігівському, Козелецькому, Бахмацькому, Ічнянському та Прилуцькому районах Чернігівщини.

Таким чином, реалізація запропонованих напрямів сприятиме формуванню на Поліссі сучасної конкурентоспроможної туристичної галузі, що, в свою чергу, дозволить значно збільшити туристичні потоки в регіон, а також доходи від розвитку туризму, забезпечити зростання податкових надходжень від туристичної господарської діяльності до бюджетів різних рівнів та створити додаткову кількість робочих місць, підняти рівень економічного розвитку регіону.

Література:

1. Про внесення змін до Закону України “Про туризм”. //Урядовий кур’єр. - 2003. - 25 грудня. - с. 15-19.
2. Національна доповідь про стан навколишнього середовища в Україні у 2001. – К.: Видавництво Раєвського, 2003. – 183 с.
3. Статистичний щорічник України 2003 рік. – К.: Техніка, 2004.
4. Туризм в Україні. Статистичний бюлетень – Державна туристична адміністрація України. – К., 2003.